

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/59/7-13>

İlqar Hüseynov

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
kulturologiya elmləri doktoru
<https://orcid.org/0009-0004-9634-5560>
ilqar.huseynov.65@inbox.ru

Şəhərsalma siyasətinin turizmin inkişafına təsiri

Xülasə

Şəhərləşmə prosesi sürətlə inkişaf etdikcə, turizm bir çox şəhərlər üçün strateji sektora çevrilərək iqtisadi artıma, şəhər imicinin möhkəmlənməsinə və mədəni mübadiləyə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə vermişdir. Şəhərsalma siyasəti turizm sektorunun məkan təşkilinə, resursların inteqrasiyasına və davamlı inkişafına həlledici təsir göstərir. Elmi və rəşional şəhərsalma siyasəti yalnız turizm cəlbədiciliyini artırmaqla yanaşı, turizmin və şəhər infrastrukturunu əlaqələndirilmiş inkişafını da təşviq edə bilər.

Şəhərsalma siyasəti şəhərin məkan strukturunu və urbanizasiya planını sistemətik şəkildə dizayn etməyin əsas vasitəsidir. Şəhərsalma siyasəti turizmin inkişafının istiqamətinə və göstəricilərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Turizm yerli iqtisadiyyat, mədəni qorunma və ətraf mühitin idarə olunması ilə sıx bağlıdır, bu baxımdan da şəhərsalma siyasətlərinin rolunu getdikcə daha vacib əhəmiyyət kəb edir. Şəhər turizmi müasir dövrdə şəhərlərin iqtisadi, sosial və mədəni inkişafı üçün ən vacib vasitələrdən biridir. Bu vaxt şəhərsalma siyasəti turizm potensialının formalaşmasında, istiqamətləndirilməsində və gücləndirilməsində əsas rol oynayır. Bu məqalədə şəhərsalma siyasətinin turizmin inkişafına göstərdiyi təsir araşdırılır, bu əlaqə müxtəlif aspektlərdən təhlil edilir və düzgün planlaşdırmanın şəhər turizminin davamlı inkişafı üçün yol açacağını göstərir.

Açar sözlər: *şəhərsalma siyasəti, şəhər planlaşdırması, şəhər turizmi, urbanizasiya prosesi, turizmin inkişafı*

İlqar Hüseynov

Azerbaijan State University of Culture and Arts
Doctor of Culturology
<https://orcid.org/0009-0004-9634-5560>
ilqar.huseynov.65@inbox.ru

The Impact of Urban Planning Policy on Tourism Development

Abstract

As the urbanization process develops rapidly, tourism has become a strategic sector for many cities, contributing significantly to economic growth, strengthening the city's image and cultural exchange. Urban planning policy has a decisive impact on the spatial organization, resource integration and sustainable development of the tourism sector. A scientific and rational urban planning policy can not only enhance the attractiveness of tourism, but also promote the coordinated development of tourism and urban infrastructure.

Urban planning policy is the main tool for systematically designing the spatial structure of the city and the urbanization plan. Urban planning policy has a significant impact on the direction and indicators of tourism development. Tourism is closely related to the local economy, cultural preservation and environmental management, and in this regard, the role of urban planning policies is becoming increasingly important. Urban tourism is one of the most important tools for the economic, social and cultural development of cities in modern times. Meanwhile, urban planning policy plays a key role in the formation, orientation and strengthening of tourism potential.

This article examines the impact of urban planning policies on tourism development, analyzes this relationship from various aspects, and shows that proper planning can pave the way for the sustainable development of urban tourism.

Keywords: *urban planning policy, urban planning, urban tourism, urbanization process, tourism development*

Giriş

Son illərdə dünyada sürətli urbanizasiya prosesi müşahidə olunur. Planet əhalisinin getdikcə daha çox hissəsinin şəhər ərazilərində cəmləşməsi meyli sənaye inqilabı ilə başladı. Sənaye inqilabı urbanizasiyanın, yəni şəhərləşmənin inkişafına xüsusi rəvac verdi. “Urbanizasiya milli modernləşmənin və regional sosial-iqtisadi davamlı inkişafın irəliləməsi üçün əsasdır” (Wan et al., 2021, s. 1). Şəhərlərdə müxtəlif fəaliyyətlərin cəmləşməsinin bir neçə səbəbi var. Şəhərlər həmçinin nəqliyyat şəbəkəsi ilə digər yaşayış məntəqələri ilə əlaqələndirilir ki, bu da insanların şəhərdə təklif olunan xidmət və mallardan istifadə etmək üçün şəhər xaricinə səyahət etməsini asanlaşdırır. Şəhərsalmanın sürətli tempi şəhər-kənd uçurumunun necə aradan qaldırılacağı ilə bağlı daha geniş müzakirələrə səbəb olub.

Şəhərlər cəlbedici yerlərə malik turizm məkanları kimi seçilir və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ümumdünya Turizm Təşkilatı şəhər məkanlarında həyata keçirilən bu tip turizm fəaliyyətini şəhər turizmi adlandırır. Şəhər turizmi müasir şəhər imkanlarına əsaslanan, təbii və mədəni mənzərələri dəstəkləyici xidmətlərlə birləşdirən unikal bir turizm formasıdır. Onun inkişafı urbanizasiya və turizm arasında qarşılıqlı təşviqdən asılıdır. “Son illərdə turizmdə şəhərlərin artan populyarlığı bu mövzuda akademik tədqiqatların sayının artmasına səbəb olub” (Coşkun, Okuyucu, 2024, s. 386).

Urbanizasiya müasir inkişafın vacib bir prosesinə çevrilib. Artan əhali, sənayeləşmə, məşğulluq imkanları və daha yaxşı həyat səviyyəsinin təmin edilməsi şəhərlərin genişlənməsini sürətləndirib. Nəticə etibarilə, hökumətlər infrastrukturun inkişafını, mənzil, nəqliyyat, sanitariya və iqtisadi fəaliyyətləri gücləndirməyə yönəlmiş urbanizasiya siyasətləri hazırlayırlar. Bu siyasətlər turizmin inkişafına həm müsbət, həm də bəzi hallarda mənfi təsir göstərir.

Tədqiqat

Tədqiqatda şəhərsalma siyasətlərinin turizmin inkişafına təsirini təhlil etmək üçün kəmiyyət və keyfiyyət alətlərini birləşdirən qarışıq metoddan istifadə edilir. Bu yanaşma, turist axınları və şəhərsalma göstəriciləri haqqında ədədi məlumatların mütəxəssislərin və son istifadəçilərin qavrayışlarından irəli gələn keyfiyyət məlumatları ilə inteqrasiyasına imkan verir. Tədqiqat həm konsolidasiya olunmuş turizm peşəsinə malik şəhərlər, həm də şəhərsalma prosesində olan ərazilər daxil olmaqla, fərqli şəhərsalma və turizm xüsusiyyətlərinə malik şəhərlər üzərində aparılır. Seçim müxtəlif şəhərsalma modellərinin və onların turizmə təsirlərinin təmsilçiliyini təmin etmək məqsədi daşıyır.

Bu tədqiqatda keyfiyyət təhlili metodundan istifadə edilərək, şəhərləşmə siyasətinin turizmin inkişafına təsirini araşdırılır. Şəhərləşmə səviyyəsi göstəricilərinə şəhər tikintisi üçün torpaq sahəsi, infrastruktur investisiyaları və turistlərin gəlişi daxildir. Tematik təhlil vasitəsilə turizm yönümlü şəhərsalmanın kritik problemləri və ən yaxşı təcrübələri müəyyən etmək üçün keyfiyyət məlumatları müəyyən edilir. CİS (Coğrafi İnformasiya Sistemi) metodu isə ən cəlbedici sahələri və kritik infrastruktur problemlərini vurğulamaq üçün şəhərsalma müdaxilələrinin və turist marşrutlarının xəritələşdirilməsi ilə bağlıdır.

Şəhərsalma siyasəti torpaq istifadəsinin ümumi təşkili, funksional rayonlaşdırma və infrastruktur tikintisi vasitəsilə dağınıq turizm resurslarının sistematik şəkildə inteqrasiyasına kömək edir. Şəhərlərdə tarixi-mədəni mühafizə zonaları, turizm-istirahət məkanları və ekoloji landşaft düzgün planlaşdırılmalıdır. “Şəhərlər sadəcə fiziki yaşayış məntəqələri deyil, həm də təbii, mədəni, tarixi və sosial təbəqələri vasitəsilə kimlik qazanan çoxölçülü varlıqlardır.” (Tüzel & Pirselimoglu Batman, 2025, s. 1). Yalnız bundan sonra mədəni irs, təbii mənzərələr və müasir şəhər funksiyaları üzvi şəkildə birləşdirilərək, şəhərlərdə turizm məkanları yaradıla bilər. Bu resurs inteqrasiyası təkcə turizm

resurslarından istifadənin səmərəliliyini artırmaqla yanaşı, həm də şəhər turizminin ümumi rəqabət qabiliyyətini artırır.

Şəhərsalma şəhər məkanlarının təşkili, torpaq istifadəsinin bölüşdürülməsi, infrastrukturun inkişaf etdirilməsi və şəhər mühitinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün sistemli bir prosesdir. “Şəhər infrastrukturunu dedikdə, xidmətlərin göstərilməsi, iqtisadi artımın dəstəklənməsi və icmaların dayanıqlılığının artırılması üçün vacib olan telekommunikasiya, nəqliyyat, su təchizatı və təcili yardım xidmətləri nəzərdə tutulur” (Science Direct, 2026). Yaxşı inkişaf etmiş infrastruktur turizmin inkişafı üçün vacib bir amildir. Şəhərsalma siyasətləri nəqliyyat şəbəkələrində, ictimai xidmət obyektlərində və şəhər ətraf mühitinin qurulmasında əsas rol oynayır. Rasional nəqliyyat planlaşdırması mənzərəli yerlərə çıxışı yaxşılaşdırır və turistlər üçün səyahət müddətini qısalda bilər. Yaşayış, iaşə və informasiya xidmətləri kimi obyektləri dəstəkləmək üçün planlaşdırma isə turist təcrübəsinə birbaşa təsir göstərir. Yaxşı infrastruktur mühiti turistlərin qalma müddətini uzatmağa və turizm xərclərini artırmağa kömək edir.

Şəhər turizmi həmçinin turistlərin şəhər məkanlarında həyata keçirdiyi fəaliyyətlərə aiddir, bu turizm növü şəhərin tarixi, mədəni, istirahət və xidmət yerlərini ziyarət etməyi əhatə edir. “Nəticələr göstərir ki, innovativ şəhər tikintisi turizm məkanlarının rəqabət qabiliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərir” (Zhang, 2024, s. 1). Turistlər yerli incəsənət və mədəniyyətlə tanış olmaq üçün tez-tez muzeylərə, qalereyalara, teatrlara və konsert zallarına baş çəkirlər. Tarixi binalara və memarlıq abidələrinə turlar da populyar fəaliyyətlərdir. Şəhər turizmi yerli iqtisadiyyata töhfə verir, çünki turistlər otellərdə, restoranlarda və mağazalarda pul xərcləyirlər. Bu amil həmçinin ictimai infrastrukturun inkişafını və şəhərin abadlaşdırılmasını stimullaşdırır. Bundan əlavə, şəhər turizmi mədəniyyətlərarası qarşılıqlı əlaqəni təşviq edərək, ziyarətçilərə yerli həyat tərzini və adət-ənənələri ilə tanış olmağa imkan verir. “Turizm sənayesinin inkişafında diqqətəlayiq bir tendensiya yerli xalqın turizm sənayesi ilə əməkdaşlığıdır” (Shahraki, 2022, s. 2).

Şəhərsalma siyasətləri turizmin inkişafına müxtəlif yollarla təsir göstərə bilər. Birincisi, meydanlar, səkilər və parklar kimi ictimai məkanların müvafiq dizaynı şəhərin turistlər üçün cəlbediciliyini artırır. İkincisi, şəhərsalma qaydaları vasitəsilə tarixi-mədəni kontekstlərin qorunması və bərpası şəhərin kimliyini qoruyur, eyni zamanda şəhərlərə turistləri cəlb edir. Üçüncüsü, şəhərsalma çərçivəsində nəqliyyat, yaşayış və xidmət infrastrukturunun inkişafı turistlərin əlçatanlığını və məmnuniyyətini artırır. “Şəhərlərin qlobal əlçatanlığı illik hava limanı sənişin sayına əsasən qiymətləndirilib. Bu rəqəm Sürüxdə ən yüksək olub (sakin başına təxminən 80 nəfər) və bu da hava limanının əsas qlobal mərkəz statusu ilə əlaqələndirilə bilər” (Klepej and Marot, 2024, s. 5).

Şəhərsalma yalnız funksional plana deyil, həm də şəhərin görünüşünün və ümumi imicinin formalaşmasına diqqət yetirir. Memarlıq üslublarının, ictimai məkanların və landşaft sistemlərinin vahid planlaşdırılması vasitəsilə şəhərlər unikal vizual imic və mədəni xarakter inkişaf etdirə bilərlər. Bu fərqli şəhər xarakteri cəlbedici turizm brendinin yaradılmasına kömək edir, şəhərin regional və hətta beynəlxalq turizm bazarlarında görünürliyünü və nüfuzunu artırır.

Turizm sənayesi sürətlə inkişaf edərkən, resurs istehlakı getdikcə daha çox diqqət çəkir. “Şəhər turizminin ən vacib təyinat yerləri olan böyük dünya aqlomerasiyaları hər il milyonlarla turist tərəfindən ziyarət edilir.” (Urošević et al., 2023, s. 343). Elmi şəhərsalma siyasətləri ekoloji qorunma və davamlı inkişafı vurğulayır, inkişaf intensivliyini idarə edir, təbii və mədəni sərvətləri qoruyur. Bu, təkcə ekoloji mühitin uzunmüddətli qorunmasına fayda vermir, həm də turizm sənayesinin davamlı inkişafı üçün təməl yaradır.

Müasir dövrdə bir çox şəhərlər artan iqlim risklərinə uyğunlaşmaq üçün şəhər planlaşdırmalarını yenidən nəzərdən keçirirlər. Onlar yüksək riskli zonalarda tikinti işlərini məhdudlaşdırır, ekstremal hava şəraitindən qorunmaq üçün təbii torpaqları qoruyur və ən həssas təbəqələrin dayanıqlılığını artırmaq üçün adekvat, əlverişli mənzillərə çıxışı genişləndirirlər. Bu dəyişiklik uzun müddət ərzində davam edən çətinliklərə cavab olaraq baş verir, şəhər genişlənməsi təhlükəli zonalardan daha təhlükəsiz yerlərə keçirilir. Planlaşdırma qərarları zamanı bölgənin özünəməxsus iqlim xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Kompakt, tranzit yönümlü inkişaf ictimai nəqliyyatı həyat qabiliyyətinə çevirir, səmərəli şəhər forması vasitəsilə tikinti enerjisinə olan ehtiyacı azaldır. Planlaşdırma nəqliyyat, binalar, tullantılar və uyğunlaşma strategiyalarının uğur qazanması üçün təməl yaradır. “Şəhərlərdə

davamlı inkişafa nail olmaq üçün effektiv şəhərsalma strategiyaları çox vacibdir” (Wheatley, 2024, s. 1).

Turistləri cəlb etmək üçün şəhərlər arasında artan rəqabət şəhər inkişafının əsas komponenti kimi turizmə daha çox diqqət yetirməyə səbəb olmuşdur. Turizm həm məşğulluq yaradır, həm iqtisadi gəlirləri artırır, həm də mədəni kimliyin gücləndirilməsində və vətəndaşların həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Lakin, ardıcıl şəhərsalma siyasəti olmadan turizmin inkişafı ətraf mühitin pisləşməsi, tıxac və sosial bərabərsizlik kimi problemlərə səbəb ola bilər. Buna görə də, şəhərsalma siyasətinin turizmin inkişafında rolunu araşdırmaq vacib məsələdir.

Müasir şəhərsalma siyasətlərinin əsas məqsədlərindən biri davamlı inkişafa nail olmaqdır. Turizm sahəsində iqtisadi fayda ətraf mühitin qorunması və sosial rifah arasında tarazlığın yaradılması deməkdir. Turizmin daşıma qabiliyyətini müəyyən etməklə, tikintiyə nəzarət etməklə və təbii sərvətləri idarə etməklə şəhərsalma kütləvi turizmin mənfi nəticələrinin qarşısını ala və davamlı inkişafı təmin edə bilər. “Bir şəhərin turizm inkişafını planlaşdırmaq üçün ilk növbədə şəhərin harada yerləşdiyini və sərhədləri daxilində hansı cəlbədiciləri yerlərin olduğunu bilmək lazımdır” (Kaya, Keleş, 2022, s. 818).

Şəhərsalma siyasətlərinin vacibliyinə baxmayaraq, onların effektiv tətbiqi çətinliklərlə üzləşir. Məsul qurumlar arasında koordinasiyanın olmaması, maliyyə resurslarının çatışmaması və vətəndaşların məhdud iştirakı bu siyasətlərin effektivliyini azalda biləcək maneələr arasındadır. Həmçinin, bəzi hallarda turizmin iqtisadi faydalarına həddindən artıq diqqət yetirmək sosial və ekoloji məqsədləri kölgədə qoyur. Effektiv şəhərsalma siyasəti turistlərə şəhərlərdə rahat şəkildə yaşamağa kömək edir. Piyada yönümlü küçələr, tarixi və müasir ticarət rayonlarının ahəngdar düzülüşü və elçatan nəqliyyat şəbəkəsi turist məmnuniyyətini artıran əsas amillərdir. Bunlarla yanaşı, funksiyalar arasındakı ziddiyyətlər də şəhərin kimliyini zəiflədə və turizm cəlbədiciliyini azalda bilər.

Nəqliyyat, yaşayış və ictimai obyektlər kimi infrastruktur turizmin inkişafının təməlini təşkil edir. Hava limanlarının, dəmir yollarının və ictimai nəqliyyat marşrutlarının şəhərsalma siyasətləri vasitəsilə rəşional şəkildə dizayn edilməsi turist axınına artırır və qalma müddətini uzada bilər. Yaşayış yerlərini və turistik məkanları birləşdirən məkan planlaşdırması da regionda iqtisadi təsirlərə malikdir.

Şəhərsalma siyasətləri turizmin inkişafı zamanı mədəniyyətin və tarixin qorunmasında da önəmli rol oynayır. Ənənəvi binaları və tarixi yerləri qoruyan, eyni zamanda müasir xüsusiyyətləri özündə birləşdirən bərpa layihələri onların turizm resursları kimi dəyərini artırır. Bu siyasətlər yerli sakinlərin kimliyini qoruyub saxlayır və eyni zamanda fərqli turizm məzmununu təmin edir.

Turizmin inkişafının ətraf mühitə təsirini minimuma endirmək də əsas şəhərsalma vəzifəsidir. Yaşıl məkanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, sahil və təbii landşaftların qorunması, ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat siyasəti davamlı turizmə imkan verir. Ətraf mühitə diqqət yetirilmədən qısamüddətli inkişaf turizm tələbatının azalmasına və şəhər imicinin korlanmasına səbəb ola bilər. “Ağıllı şəhər tətbiqləri şəhər və ekoloji problemlərə fərdi şəkildə yanaşır, şəhərsalma prosesinə inteqrasiya olunmur, prioritet strategiya və siyasətləri, tətbiq miqyası və texnologiya səviyyələri baxımından fərqlidir və şəhərsalma təcrübələrində standart bir çərçivə yoxdur” (Gökəlp & Şenol, 2021, s. 1).

Şəhərsalma siyasətləri turizm vasitəsilə yerli iqtisadiyyatı stimullaşdırarkən sosial tarazlığı nəzərə almalıdır. Turizmə yönəlmiş ərazilərin inkişafı iş yerlərinin yaradılmasına və kiçik müəssisələrin canlanmasına töhfə verə bilsə də, artan kirayə haqqı və yaşayış şəraitinin dəyişməsi səbəbindən sakinlərə düşən yükü də artırır. Buna görə də, siyasət hazırlanarkən sakinlərin iştirakı və uzunmüddətli perspektiv vacibdir.

Şəhərsalma siyasətləri turizmin inkişafının uğurunu müəyyən edən əsas amildir. “Turizm təkcə iqtisadiyyat, siyasət, inkişaf və investisiya ilə əlaqəli deyil, həm də ən çox ziyarət edilən ərazilər regional planlaşdırma ilə çox əlaqəli olan anlayışları ortaya qoyur” (Karimov, 2025, s. 376). Məkan strukturunu, infrastrukturunu, mədəni qorunmanı, ətraf mühitin mühafizəsini və icma balansını hərtərəfli nəzərə alan siyasətlər şəhər rəqabət qabiliyyətini artırır və davamlı turizm artımına gətirib çıxarır. Gələcək turizmin inkişafı bütün şəhərin gələcək dəyərini qısamüddətli mənfəətdən üstün tutan şəhərsalma ilə idarə olunmalıdır.

Urbanizasiya siyasətləri yolları, hava limanlarını, dəmir yollarını, ictimai nəqliyyatı, su elektrik stansiyalarını və rəqəmsal əlaqəni genişləndirir. Təkmilləşdirilmiş nəqliyyat və rabitə imkanları turistlərin çıxışını asanlaşdırır. Məsələn, Smart City layihələri çərçivəsində inkişaf etdirilən şəhərlərdə turizm məkanlarına, informasiya mərkəzlərinə və onlayn xidmətlərə asan çıxış turizmi təşviq edir. Urbanizasiya otellər, restoranlar, səyahət agentlikləri, əyləncə parkları və ticarət kompleksləri kimi xidmətlərə investisiyaları artırır. Bu, yerli əhali üçün məşğulluq imkanları yaradır və turizmə əsaslanan iqtisadiyyatı gücləndirir. Özəl sektorun iştirakı turizm infrastrukturunun keyfiyyətini yaxşılaşdırır və turist təcrübəsini artırır.

Balanslı şəhərləşmə siyasəti tarixi abidələrin, irs yerlərinin və mədəni ənənələrin qorunmasına yönəldə bilər. Yenidənqurma planları həssaslıqla həyata keçirilərsə, muzey gəzintilərini, mədəni festivalları və yerli incəsənəti təşviq edə bilər, bütün bunların hamısı turist cəlbediciliyini artırır. Təmizlik, yaşıl sahələr, işıqlandırma, təhlükəsizlik və vətəndaşlıq imkanları turizm üçün vacibdir. Şəhərləşmə siyasəti çərçivəsində təmiz şəhər kampaniyaları, parkların inkişafı və sahil layihələri şəhərlərin cəlbedici imicini yaradır. Bu, yerli və beynəlxalq turistlərin sayını artırır. Lakin, nəzarətsiz şəhərləşmə turizm üçün də çətinliklər yaradır. Təbii sərvətlərə təzyiq, çirklənmə, biomüxtəlifliyin itirilməsi və həddindən artıq sıxlıq turizm yerlərinin daşıma qabiliyyətinə təsir göstərir. Şəhərləşmə siyasəti ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsini və davamlı inkişaf prinsiplərini özündə birləşdirməyə, turizmin uzunmüddətli perspektivləri sarsıla bilər.

Sürətli şəhərləşmə yerli icmaların yerdəyişməsi, yaşayış xərclərinin artması və mədəni homogenləşmə kimi problemlərə səbəb ola bilər. Şəhərlərə həddindən artıq turist axını yerli əhəlinin narazılığına gətirib çıxarır ki, bu da turizmin inkişafına mənfi təsir göstərə bilər. Turizmin inkişafı üçün şəhərsalma siyasəti yalnız balanslı və davamlı olduqda uğurlu ola bilər. Torpaqdan istifadənin planlaşdırılması, ətraf mühitin qorunması, yerli icmaların iştirakı, tarixi irsin mühafizəsi və ağıllı texnologiyaların tətbiqi turizm sənayesinə mühüm fayda verə bilər. Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2026-cı ilin “Şəhərsalma və Memarlıq İli” elan edilməsi haqqında imzaladığı sərəncamda bu kimi mühüm müddəalar öz əksini tapmışdır (Azərbaycan Respublikası Prezidenti, 2025).

Şəhərsalma siyasəti və turizmin inkişafı dərindən bir-biri ilə bağlıdır. Yaxşı planlaşdırılmış şəhərsalma turizm üçün imkanlar yaradır, təsadüfi inkişaf isə çətinliklərin ortaya çıxmasına səbəb ola bilər. Buna görə də, şəhərsalma siyasətlərinin iqtisadi artıma, eləcə də ətraf mühit balansına və sosial inteqrasiyaya üstünlük verməsi vacibdir. Bunu etməklə turizm təkcə şəhər iqtisadiyyatını gücləndirməyəcək, həm də mədəni kimliyin və təbii irsin qorunmasına töhfə verəcəkdir.

Şəhər genişlənməsi müasir şəhərlərdə əhali artımı, iqtisadi inkişaf və texnoloji irəliləyişlər nəticəsində müşahidə olunan ən görkəmli hadisələrdən biridir. Hökumətlər şəhər genişlənməsi siyasəti vasitəsilə həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmağa və infrastruktur və xidmətləri inkişaf etdirməyə çalışırlar. Bu siyasətlərin birbaşa təsir etdiyi sektorlar arasında iqtisadi və mədəni inkişafın əsas dayağı olan turizm sektoru da var. Şəhər genişlənməsi şəhərlərin üfüqi və ya şaquli genişlənməsini, ətraf ərazilərin mənzil, nəqliyyat şəbəkələri, ictimai obyektlər və turist xidmətlərinin tikintisi yolu ilə inkişafını ifadə edir. Ümumiyyətlə, turizm şəhər genişlənməsi ilə sıx bağlıdır, çünki şəhərlərin inkişafı turistləri qəbul etmək üçün uyğun mühit təmin etməklə onların turist cəlbediciliyini artırmağa kömək edir. “Şəhər destinasiyalan turizm cəhətdən cəlbedici olmaqla yanaşı, həm də biznes mərkəzləri kimi çıxış edir, konqres, konfrans, simpozium, seminarlar üçün geniş imkanlara malikdirlər” (Gəncə Dövlət Universiteti, 2025). Davamlı şəhərsalma urbanizasiya ilə turizm ehtiyatlarının qorunması arasında tarazlığa nail olmaq üçün əsas elementdir. Buna arxeoloji yerlərin qorunması, ətraf mühitin qorunması, mədəni və ekoturizmin təşviqi və yerli icmanın inkişaf prosesinə cəlb edilməsi yolu ilə nail olunur.

Nəticə

Ümumiyyətlə, şəhərsalma siyasətinin düşünülmüş və balanslaşdırılmış şəkildə həyata keçirildiyi təqdirdə turizmin inkişafında mühüm rol oynadığını demək olar. Planlı şəhərsalma turist cəlbediciliyinin artırılmasına və milli iqtisadiyyatın dəstəklənməsinə töhfə verir, təsadüfi genişlənmə

isə mənfi nəticələrə səbəb ola bilər. Buna görə də, davamlı şəhərsalma siyasətinin qəbul edilməsi uğurlu və davamlı turizm inkişafını təmin etmək üçün vacibdir. Şəhərsalma siyasətləri turizmin inkişafında həlledici rol oynayır və şəhər artımını düzgün istiqamətləndirməklə davamlı turizmin inkişafına yol açır. Şəhərsalmaya diqqət, mədəni irsin qorunması, infrastrukturun inkişafı və maraqlı tərəflərin iştirakı bu istiqamətdə əsas amillərdir. Nəticədə, şəhərsalma və turizmin ağıllı inteqrasiyası şəhərlərin statusunun milli və beynəlxalq səviyyədə yüksəldilməsinə gətirib çıxara bilər. “Ağıllı şəhər texnologiyaları səmərəliliyə, rəqəmsal inkişafa və ümumi səyahət məmnuniyyətinə təsir göstərməklə müasir səyahət təcrübəsini əhəmiyyətli dərəcədə formalaşdırır” (Vujko et al., 2025, s. 11).

Şəhər turizmi şəhərlərin inkişafında çox mühüm rol oynayır, çünki bu gün bir çox şəhər xeyli sayda turist qəbul edir və inkişaf kontekstində turizm sənayesi mənfi iqtisadi dəyişikliklərə müsbət cavab olaraq yerli inkişaf üçün faydalı bir vasitə hesab olunur. Xülasə, şəhərsalma siyasətləri turizmin inkişafında fundamental və istiqamətləndirici rol oynayır. Rasional şəhərsalma turizm resurslarının inteqrasiyasını təşviq edərək, infrastrukturunu təkmilləşdirərək, şəhər brendlərini formalaşdıraraq və turizm sənayesinin davamlı inkişafına təkan verə bilər. Buna görə də, şəhərsalma siyasətləri hazırlanarkən və tətbiq edilərkən, şəhərsalma ilə turizmin inkişafı arasında müsbət qarşılıqlı əlaqəyə nail olmaq üçün turizmin inkişaf ehtiyacları tam nəzərə alınmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2025, 22 dekabr). *Azərbaycan Respublikasında 2026-cı ilin “Şəhərsalma və Memarlıq İli” elan edilməsi haqqında sərəncam*. <https://president.az/az/articles/view/70862>
2. Coşkun, R., & Okuyucu, A. (2024). Şehir turizmi üzerine sistematik bir literatür incelemesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi / Turkish Journal of Geographical Sciences*, 22(2), 386–409. <https://doi.org/10.33688/aucbd.1465287>
3. Gəncə Dövlət Universiteti. (2025, oktyabr). *Mövzu 2: Destinasiyanın növləri* [PDF]. <https://iif.gdu.edu.az/wp-content/uploads/2025/10/Movzu-2.pdf>
4. Gökalp, D., & Şenol, P. (2021). Akıllı kentlerin gelişimi ve kent planlama ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Eskiz: Şehir ve Bölge Planlama Dergisi*, 2(2), 1–20. <https://doi.org/10.5505/sjcrp.2021.43531>
5. Karimov, S. (2025, May 23). Sustainable tourism with integration of urban planning paradigm shifts: A comparative study of Uzbekistan’s three most visited cities. In *International Scientific and Practical Conference “The Impact of Economy, Tourism and Business Management on the Development of the Country”* (pp. 376–382). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15517908>
6. Kaya, M., & Keleş, Y. (2022). Şehir turizmi kavramından ne anlıyoruz? Kuramsal bir çözümleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 810–822.
7. Klepej, D., & Marot, N. (2024). Considering urban tourism in strategic spatial planning. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 5(2), 100136. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2024.100136>
8. ScienceDirect. (2026). *Urban infrastructure*. Retrieved January 24, 2026, from <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/urban-infrastructure>
9. Shahraki, A. A. (2022). Tourism development techniques in the urban master plan. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2042977. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2042977>
10. Tüzel, F., & Pirselimoglu Batman, Z. (2025). User satisfaction-based landscape planning in historical city centers: Bursa–Turkey. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12, 1589. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05967-6>
11. Urošević, M., Stanojević, M., & Đorđević, D. (2023). Urban tourism destinations in the world. *Economic Themes*, 61(3), 343–364. <https://doi.org/10.2478/ethemes-2023-0018>
12. Vujko, A., Knežević, M., & Arsić, M. (2025). The future is in sustainable urban tourism: Technological innovations, emerging mobility systems and their role in shaping smart cities. *Urban Science*, 9(5), 169. <https://doi.org/10.3390/urbansci9050169>

13. Wan, J., Wang, Q., & Miao, S. (2024). The impact of urbanization on industrial transformation and upgrading: Evidence from early 20th century China. *Sustainability*, 16, 4720. <https://doi.org/10.3390/su16114720>
14. Wheatley, M. C. (2024). Sustainable cities: Urban planning for the future. *Premier Journal of Social Science*, 1, 100003. <https://doi.org/10.70389/PJSS.100003>
15. Zhang, J. (2024). Does innovative city construction promote tourist destination competitiveness? An analysis of a quasi-natural experiment. *Journal of Destination Marketing & Management*, 33, 100916. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2024.100916>

Daxil oldu: 25.12.2025

Qəbul edildi: 11.04.2026